

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Genus i bilderböcker för barn

Hur har genusframställningen i bilderböcker gjorda för barn förändrats?

Marie Einebrant

2013

Uppsats, Grundnivå, 15 hp

Bildpedagogik

Bildpedagogik (61-90)

Handledare: Lars Wallsten

Examinator: Ingela Edkvist

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar ämnet genus och genusframställningen i barnböcker nu, och för 50 år sedan. För att komma fram till ett resultat har två analysmetoder använts, Nikolajevas mimetiska metod samt en semiotisk bildanalysmetod. Resultatet visar att det skett en förändring av genusframställandet i barnböcker de senaste femtio åren och att den största förändringen skedde i mitten på 60-talet.

Nyckelord

Barnböcker, genus, 1960-talet, nu, förändring

Summary

This essay is about the subject of gender and the way gender is portrayed in children's books, now and 50 years ago. The result is based on two sorts of analysis, The Nikolajeva mimetic method and a semiotic picture analysis. The result shows that there has been a change in the way we portray gender in children's books over the last 50 years and the biggest change happened in the mid 60's.

Keywords

Children's books, gender, 1960's, now, change

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Bilagorna är tyvärr borttagna inför webbpubliceringen	3
1. Inledning.....	4
1.1. Syfte/Frågeställning	5
1.2. Definition av termer och begrepp	5
2. Bakgrund	7
2.1. Läroplanen	7
2.2. Genusstrukturer.	8
2.3. Varför är män och kvinnor inte jämställda?	9
2.4. Tidigare forskning	9
3. Metod	12
3.1. Datainsamlingsmetod och urval	12
3.2. Bildanalys utifrån Nikolajevas mimetiska metod.....	12
3.3. Semiotisk bildanalys.....	13
3.4. Presentation av författaren.....	14
3.5. Reflexivitet.	15
4. Bearbetning och analys.	17
4.1. Gittan gömmer bort sig av Lindenbaum, Pija 2011.....	17
4.2. Vems bebis? av Wirsén, Stina 2011	19
4.3. Bang! av Wirsén, Stina 2011	20
4.4. Vem städar inte? av Wirsén, Stina 2011.....	22
4.5. Jag är inte klar av Allen, Jonathan 2011	23
4.6. När Lisa och Lena hade röda hund av Hertz, Janus 1960	25
4.7. Mats kommer till stan av Falk, Ann – Mari 1964	26
4.8. Lilla spöket Laban av Sandberg, Inger och Lasse 1965	28
4.9. Vad lilla Anna sparade på av Sandberg, Inger och Lasse 1965	30
4.10. Gertrud på daghem av Widerberg, Siv 1966	31
4.11. Sammanfattning.....	32
5. Diskussion	34
5.1. Resultatdiskussion	34
5.2. Allmän diskussion	35
5.3. Vidare forskning	36
Litteraturlista	37
Bilagor	1
1. Bilderna	1

Bilagan är borttagen inför den elektroniska publiceringen.

1. Inledning

Mitt intresse kring genus och barnböcker är något som sakta men säkert smugit sig på mig, från att en vän valde att skriva om ämnet för flera år sedan - fram till idag. Som förskollärare på Östermalm i Stockholm, ett område med många belästa föräldrar, får jag ofta frågan "men hur arbetar ni med genus?" och i början svarade jag lite tvekande att "jaaaa, vi gör ju det här och det här" ungefär som om att jag inte var helt säker på att det verkligen var genus vi arbetade med. Till saken hör att jag var väldigt säker och visste mycket väl hur vi arbetade med genus, min tvekan låg nog snarare i att jag som nyutexaminerad förskollärare var osäker i min roll som pedagog. Med åren har mitt svar tappat sin osäkerhet, men idag är jag inte lika säker att vi verkligen gör allt vi kan för skapa ett jämställt samhälle för framtiden, vilket är en viktig del av läroplanen för förskolan, LPFÖ98 - reviderad 2010. Läroplanen säger att "Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller" (Skolverket. 2010. s. 7). Idag tänker jag mer aktivt på hur jag tilltalar barnen, på vilka aktiviteter jag erbjuder barnen och vilka förväntningar jag har på barnen och varför, det är lite som min chef sa under ett utvärderingsmöte, ju längre man arbetat, ju mer kritisk är man till sitt arbete och sin roll som pedagog. När det var dags för mig att komma på ett ämne att skriva om satt jag och tänkte tillbaka på mina år i vuxenlivet, först som timvikarie på olika förskolor och skolor, sedan som Au Pair i U.S.A., sedan på universitetet och senare i yrkeslivet. Jag tänkte på vad som gjort störst intryck på mig genom dessa år, svaret var enkelt - "allt detta tänk kring genus". I samma veva pratade jag med en mammaledig kollega som var fly förbannad över att en äldre dam rent ut sagt fnyst åt att hennes "Lisa" kunde ha på sig en brun overall. Den äldre damen var helt övertygad om att barnet i overallen var en "Björn" och hon kunde inte förstå hur min kollega kunde klä sitt flickebarn i pojkkläder, ganska likt det Elwin-Nowak (2003) skriver om att man oftast klär barnen utifrån en slags rådande genusstruktur. Jag började se över avdelningen jag arbetar på och insåg att det enda området där vi inte haft någon tanke kring genus över huvud taget var i läshörnan. Detta tillsammans med min väns uppsatsämne i bakhuvudet väckte mitt intresse för genus i barnböcker, frågorna började fullkomligt snurra i huvudet och till slut beslutade jag mig för att begränsa arbetet till att handla om genusframställningen i bilderböcker för ca femtio år sedan och nu. Efter att jag bestämt ämne började jag söka information kring lämpliga metoder och blev både intresserad och fundersam kring Nikolajevas (1998) mimetiska metod, den väckte en del tankar kring olika könsrollsmönster och vad som är "typiskt" manligt och "typiskt" kvinnligt. Dock insåg jag att

Nikolajevas metod inte kunde bära en djupgående analys själv, vilket gjorde att en semiotisk bildanalys fick komplettera.

1.1. Syfte/Frågeställning

I min roll som förskollärare är det mitt ansvar att se till så att verksamheten utformas i enlighet med läroplanen. I den står det att det är viktigt att ”uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen”(Skolverket. 2010. s. 7) och det är därför viktigt att barnen har tillgång till ett stort utbud av böcker för att väcka intresse och nyfikenhet kring skriftspråket. Däremot kan jag känna att det på min arbetsplats saknas en djupare tanke kring vilken sorts litteratur vi erbjuder barnen, framför allt i fråga om genus. I läroplanen för förskolan står det att

En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen (Skolverket. 2010. s. 6).

För att öka min egen medvetenhet kring genus och genusframställning i bilderböcker gjorda för barn vill jag undersöka hur genus har framställts i bilderböcker för barn, nu och för cirka femtio år sedan. Alltså, i fem bilderböcker från 1960-talet samt från 2012, totalt tio böcker. Syftet med denna studie är därför att undersöka hur genus har gestaltats i bilderböcker för barn under 60-talet och jämföra detta mot hur det ser ut idag.

Till min hjälp har jag valt följande frågeställning;

– Har framställningen av genus förändrats, och i så fall hur?

1.2. Definition av termer och begrepp

Här kommer jag kortfattat beskriva hur jag kommer använda termerna kön och genus.

Eftersom begreppen, speciellt begreppet genus, är så pass omfattande krävs det en genomgång kring vad dessa begrepp har för betydelse i denna uppsats. Men det är viktigt att tänka på att begreppet genus är föränderligt.

1.2.1. Kön och Genus

Begreppet kön kan, enligt Hirdman (2001) ses som något tvetydigt och har därför i mångt och mycket ersatts av begreppen genus och patriarkat. I det här avsnittet är det min mening att utreda begreppen kön kontra begreppet genus och belysa några av de skillnader som finns i de båda begreppen. Begreppet patriarkat, som förövrigt betyder "mansdominerad samhällsordning" lämnar jag alltså här och nu då det inte är av någon större betydelse för denna uppsats i fortsättningen. Hirdman använder ordet *kön* i det vardagliga sammanhanget,

det vill säga vilket kön personen har, rent biologiskt - man eller kvinna, det är också min intention. Alla andra tolkningar av ordet kön bör därför läggas åt sidan medan man läser denna uppsats.

Begreppet *genus* innebär däremot att man räknar in alla de fördomar vi i vårt samhälle har kring vad som är manligt och kvinnligt, sociala, historiska och kulturella. När man sedan försöker förstå sig på *genus* måste man sudda ut dessa föreställningar och sedan analysera vad det är som gör att vi tycker att vissa saker är typiskt manliga och andra typiskt kvinnliga.

Att förstå *genus*- tankar/praktiker/vanor/föreställningar om människor som kön- som en mänsklig uppfinning, en artefakt, en konstgjordhet, innebär att man försöker sudda ut denna hårda uppdelning, att man söker nå en förståelse som kommer förbi den dualistiska uppdelningen av kön/kropp – *genus* (Hirdman. 2001. s. 14).

Begreppet *genussystem*, eller *könsmaktsystem* som det också kallas, är något som används ganska frekvent av Stockholms Universitets Historieprofessor Yvonne Hirdman. Hon beskriver detta *genussystem* som "en ordningsstruktur av kön" (Hirdman. 2007. s. 212) och menar vidare att just denna struktur är en av de grundläggande strukturer som bygger alla andra sociala strukturer. Elwin- Nowak och Thomsson (2003) förklarar det hela såhär; "Kort sagt innebär *könsmaktsystemet* att samhället är ett patriarkalt system, som ordnar människor efter vilket kön de har. Män sätts högre än kvinnor, män tilldelas mer resurser och makt än kvinnor" (Elwin- Nowak och Thomsson. 2003. s. 36). De menar vidare att dessa strukturer lever vidare i dagens samhälle eftersom vi människor tillåter detta. Det är vi människor som värderar män högre än kvinnor och så länge vi gör det kommer detta system att existera. Detta är något som jag kommer gå in närmare på under rubriken "*Könsstrukturer*". Begreppet *genus* är ett föränderligt begrepp vars betydelse har utvecklats i takt med att forskningen i ämnet gått framåt. *Genusfokus.se*, ett samarbete mellan universiteten i Linköping, Umeå, Uppsala, Örebro, samt Mittuniversitetet, beskriver att "*genusbegreppet* förändrats, utvecklats och blivit mer sammansatt" (*Genusfokus.se*. 2013) allt eftersom forskningen i ämnet fortgått. För att göra en lång historia kort kan man kortfattat säga att *genus* kommer att användas för att beskriva de fördomar som ligger bakom de båda könens olika handlingar och möjligheter.

2. Bakgrund

Här kommer jag först presentera vad läroplanen säger kring barns identitetsarbete och hur viktigt det är att barnen får en möjlighet och känna trygghet till att skapa sin egen identitet oavsett kön, bakgrund och förutsättningar. Därefter kommer jag presentera en kortare bakgrund kring manlighet, kvinnlighet och jämställdhet i dagens västerländska samhälle. Tills sist kommer jag presentera en del tidigare forskning kring genusframställning i barnböcker och vad historien har visat inom ämnet.

2.1. Läroplanen

Det absolut första som står i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) är att verksamheten ska vila på en demokratisk grund, förskolepersonalen ska verka för att barnen ska lära sig att respektera varandra och ta hand om närmiljön, allt utifrån de demokratiska regler som existerar i Sverige idag. I andra stycket vidareutvecklar skolverket det hela och förklarar att något av det viktigaste arbetet i förskolan är arbetet med att belysa att varje individ ska uppmuntras till, och känna sig trygg i, att vara sig själv, oavsett kön, bakgrund och förutsättningar, alla människors lika värde. Detta är så pass viktigt att det nämns om och om igen i läroplanen, speciellt arbetet med att motverka det som ses som traditionella genusstrukturer. Skolverket anser att det är de vuxnas uppgift att bemöta pojkar och flickor på samma sätt och ställa samma krav på dem oavsett kön. Om pojkar och flickor inte har samma krav på sig så bidrar det till att barnen formar sig en uppfattning kring vad som är manligt och kvinnligt och börjar bete sig därefter;

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Skolverket. 2010. s. 7)

Enligt *Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete* från Statens Offentliga Utredningar 2004:115 (hädanefter SOU 2004:115) anser många som arbetar i förskolan att de arbetar för att motverka de typiska genusstrukturerna, men att de då ofta inte tänker på hur de bemöter barnen, hur de talar till dem och vad de förväntar sig för respons av de instruktioner som ges ut.

De trodde sig behandla alla barn lika tills de i videofilmer hörde sig själva inte bara ändra röstens tonläge beroende av barnets kön utan även hur långa meningar de talade i, och vilka förväntningar på respons från barnet de trodde att deras beteende skulle ge (SOU 2004:115. s. 32)

SOU menar att så länge personalen i förskolan tror sig arbeta för att motverka stereotypa genusstrukturer utan att analysera sitt eget förhållningssätt till barnen kommer det inte ske

någon förändring. De flesta förskolornas verksamhet utgår ifrån en modell där det enskilda barnets utveckling och intresse ska belysas, könet ska vara irrelevant i barnets val av aktiviteter i förskolan. Idén kring detta arbetssätt är drömmen för framtidens förskola, men för att detta ska uppnås måste vi synliggöra de skillnader som finns i hur pojkar och flickor behandlas i förskolan. "Först när vi verkligen klarar av att bemöta flickor och pojkar lika, kan vi tala om att behandla alla barn lika" (s. 32). SOU anser att det behövs ett aktivt synliggörande av både de medvetna och de omedvetna förväntningarna vi ställer på barnen utifrån deras kön. Det står i läroplanen att förskolan ska arbeta för att skapa "jämslälldhet mellan könen" (Skolverket. 2010. s. 6), SOU menar att det krävs en hel del utbildning och medvetandegörande hos personalen i förskolan innan detta krav kan uppnås.

2.2. Genusstrukturer.

Som berörts under rubriken Kön och Genus så finns det, enligt Hirdman (2007) och Elwin-Nowak och Thomsson (2003) vissa strukturer gällande genus i vårt samhälle, dessa är de mest grundläggande strukturer i dagens samhälle, enligt Hirdman (2007). Gemzöe (2002) håller med och menar att genus innebär att man ser till relationen mellan manligt och kvinnligt. Hon anser att männen många gånger sätts som normen i dagens samhälle medan kvinnan anses vara det avvikande. Mannen ges ett högre värde och således makt över kvinnan. Den hierarki som Gemzöe beskriver går att återfinna vart man än vänder sig i vårt västerländska samhälle, - i politik, - i ekonomi, - i arbetet och i hemmen. Det som gör att denna föreställning om att mannen är det superiora könet kommer sig av de förväntningar som läggs på oss redan då vi föds. Elwin-Nowak (2003) menar att så fort någon benämns enligt sitt biologiska kön börjar de formas utifrån en genusstruktur, "Barnet kläds, tilltalas, får namn och leksaker som tycks passa just det här barnet - som individ, tänker man" (Elwin-Nowak och Thomsson. 2003. s. 21). Men ofta utgår man ifrån om barnet är pojke eller flicka. Gemzöe beskriver hur mammorna oftast är de som ska offra allt och stanna hemma med barnet, vilket gör att de ses som den omvårdande, känslosamma och mjuka i relationen mellan man och kvinna. Mannen är den som får arbeta och se till så att familjen får in pengar nog för att överleva. Detta förstärker bilden som kvinnan som det beroende könet, medan mannen är den mer självständiga. Davies (2003) menar att maskulint och feminint, manligt och kvinnligt ses som varandras motpoler i västvärlden idag. Men det finns inga bevis för att ett maskulint beteende skulle vara biologiskt betingat i det manliga könet, de manliga generna eller ens i de manliga hormonerna, lika lite som att vara feminin skulle vara förankrat i det kvinnliga könet, generna eller hormonerna. Gothlin (1999) beskriver hur Baracherna (en grupp nordamerikanska

indianer) inte hade samma genusstrukturer som vi i västvärlden, de levde som kvinnor, utförde kvinnliga sysslor, klädde sig som kvinnor och hade många gånger manliga sexpartners. Detta trots att de var födda med manliga könsdelar. De kategoriserades inte utifrån vilket de kön de råkade födas med, utan deras intresse lade grunden för deras genusstruktur. Skulle dessa leva i västvärlden idag skulle de troligast kallas för transpersoner - "person med könsöverskridande beteende" (Svenska Akademien. 2006. s. 992). Fredelius, Klein Frithiof och Ursing (1994) menar däremot att genusstrukturerna håller på att suddas ut och män och kvinnor av idag är mer lika än olika. Dock så är vi inte helt framme vid total jämställdhet. Fredelius, Klein Frithiof och Ursing beskriver att även om vi idag är mer lika än olika så betonas skillnaderna nästan mer nu än vad de har gjorts tidigare, kvinnan är fortfarande det underordnade könet vilket får konsekvenser i kvinnors identitetsarbete. Fredelius, Klein Frithiof och Ursing menar att till och med språket är till fördel för männen, männen har tolkningsföreträde gällande språket, vilket kan göra att kvinnor får svårt att finna ord för vad de vill uttrycka.

2.3. Varför är män och kvinnor inte jämställda?

Josefsson (2005) beskriver att det i grunden finns tre olika orsaker till varför män och kvinnor inte är jämställda. Den första anledningen skulle, enligt Josefsson, vara den biologiska. Till skillnad från bland annat Hirdman så diskuterar Josefsson kring teorin att det finns medfödda egenskaper som skiljer sig mellan män och kvinnor. Josefsson menar att denna teori hade sin höjdpunkt under 17-1800- talet då man till och med gick så pass långt som att påstå att kvinnor helt enkelt inte var lika intelligenta som männen. Under denna tid gjordes experiment för att jämföra och belysa skillnaderna mellan könen baserade på bland annat intressen och egenskaper. Dessa experiment var emellertid misslyckade, man kunde inte bevisa att män och kvinnor föddes med olika förmågor. Den andra förklaringen uppkom först i mitten av 1900-talet, teorin om att vi fostras in i olika könsroller. Vi lär oss att bli flicka eller pojke beroende på vilket kön vi föds med, vi har dessutom olika krav och förväntningar på oss beroende på om vi är man eller kvinna.

Den tredje och sista förklaringen är genus, denna förklaring är mycket lik den tidigare könsrollsförklaringen men den går ett steg djupare, den visar hur vi fostras och att hur vi fostrar våra barn påverkar och leder till ett ojämnt samhälle.

2.4. Tidigare forskning

Om man ska se på barn- och ungdomsböcker ur ett historiskt perspektiv så har, enligt Kåreland och Lindh-Munther (2005), huvudpersonerna oftast varit manliga. De gånger

huvudpersonerna har varit kvinnliga har de sällan porträtterats som varken starka, utåtriktade eller aktiva vilket enligt Kåreland och Lindh-Munther kan medföra att de barn som läser dessa böcker går miste om starka kvinnliga förebilder. Att huvudpersonen oftast är manlig styrks av relativt nylig statistik från Svenska Barnboksinstitutet (SBI), i 89 utgivna bilderböcker för barn år 2007 var endast 17 huvudpersoner flickor medan 137 stycken var pojkar. Även Davies (2003) har gjort forskning som visar att böcker och berättelser riktade till barn är fulla av påvisningar kring hur man förväntas vara som pojke eller flicka, sagorna visar barnen, både i text och i bild, hur de förväntas bete sig utifrån sitt kön. De kvinnliga karaktärerna målas ofta fram som personer som söker trygghet i äktenskap och familj, de finner sin prins och "lever lyckliga i alla sina dagar", prinsen däremot är ute och erövrar världen, dödar drakar och motkämpar orättvisor.

Kåreland (2006) har genom en studie av bilderböcker undersökt hur flickor och pojkar, män och kvinnor framställs. Hon fann att pojkar många gånger framställs som stor och stark medan flickorna ofta framställs som små och svaga. Framställandet av genus är väldigt tydligt - männen är äventyrslystna och lekfulla medan kvinnorna får stå för omsorg och trygghet. Hon nämner även att genusframställningen i de gamla barnböckerna ifrågasätts, Elsa Beskows *Tomtebobarnen* är en av de många barnböcker som ifrågasätts på grund av att far porträtteras som stark och modig medan mor är blid och rar. Att genusframställningen i Elsa Beskows böcker är så pass tydlig att den idag ifrågasätts kan visa på att samhället förändras. Tojjer-Nilsson (1985) har undersökt bilderböcker för barn utgivna ända från 1880-talet, hon menar att det finns ett samband mellan kvinnorörelsen och bilderböckerna. Hon anser att man genom att analysera utvecklingen av genus i bilderböcker kan följa kvinnorörelsens utveckling. Fram till de senaste årtiondena (sett från 80-talet) var frånvaron av intelligenta, starka kvinnor kolossalt framträdande. Kåreland (1980) menar att det efter andra världskriget skedde något på barnboksmarknaden, den stora könsrollsdebatten i Sverige under den här tiden medförde att man började tänka på genusframställandet i barnböckerna på ett helt nytt sätt och man började ifrågasätta 1800-talets pojk- och flickböcker som fram till nu hade visat pojkar och flickor hur de förväntas uppträda.

En långsam förändring har skett i fråga om genusframställningen i barnböcker, Kåreland (2001) menar att det blir mer och mer vanligt att pojkar visar känslor och har funderingar. En annan sak som blivit vanligare i dagens barnböcker är förekomsten av problemlösning vilket, enligt Kåreland, enbart vidrördes på ett väldigt ytligt plan tidigare. Nikolajevas (2000) forskning visar på en annan förändring i barnböckerna, i dagens bilderböcker gestaltas oftast barn relativt genusneutrala, detta förklarar hon med att bilderböckerna riktar sig mer till yngre

barn. Hon menar att det för yngre barn är mindre viktigt att göra skillnad mellan könen, dock så tillägger hon att ”personens yttre – pojke eller flicka – omedelbart skapar förväntningar om vissa beteendemönster” (Nikolajeva. 2000. s. 167). Även om det skett en förändring i genusframställandet i barnböcker under de senaste 50 åren är det en långsam och ganska liten förändring som skett, ganska likt utvecklingen i samhället i stort. Fredrikssons (1999) studie från mitten av 90-talet visar på just detta. Även om det är mer vanligt att kvinnor framställs som starka yrkesarbetande kvinnor, till skillnad från att vara hemmafru, så handlar det fortfarande mestadels om yrken inom vård och omsorg. Männens yrken är mycket mer varierande men vanligaste kategorin av yrken bland männen är inom chefskategorin. I hemmiljön är skillnaden av genusframställningen ännu mindre, kvinnorna lagar maten och männen lagar och fixar saker. De få gånger det förekommer någon form av genusöverskridande handlar det mestadels om kvinnor som agerar ”typiskt” manligt eller att männen är ensamstående och inte har något annat val än att till exempel laga mat. Hon är däremot noga med att påvisa att det självfallet finns undantag, om än få sådana. De flesta som forskat inom ämnet är överens om att det oftast är mer ok för en kvinna att bete sig manligt än vad det är för en man att bete sig kvinnligt. En av dem är Alvarsdotter (2002) som i sin studie kommit fram till att flickor har större möjlighet att utforska sitt genus i böckernas värld eftersom det anses mer ok för dem att läsa böcker med både manliga och kvinnliga förebilder än vad det är för pojkar att läsa böcker med kvinnliga förebilder. Tänk själv, ordet pojkflicka är ett välanvänt ord, men när använder vi någonsin ordet flickpojke?

3. Metod

Här kommer jag presentera metod och urval samt övrig relevant information för analysarbetet. Eftersom genus är ett omfattande och ibland diffust begrepp så kräver det att jag presenterar min egen förståelse, både min sociala bakgrund men också mina tidigare erfarenheter av ämnet. Detta för att öka förståelsen för mina tolkningar i analysen och i resultatet. Jag kommer att hålla avsnitten kring metod och urval relativt fria från mina reflektioner kring de val jag gjort för att slutet diskutera detta under rubriken reflexivitet.

3.1 Datainsamlingsmetod och urval

Urvalet av böcker består av de fem mest utlånade barnböckerna i Stockholms stad under 2012, att jag valt att fokusera på Stockholms stads mest utlånade böcker är dels ett bekvämlighetsval, men även det val som känns mest relevant för min yrkesroll som förskollärare i Stockholms stad. Från 60-talet har jag valt fem böcker uttagna ur boken Bilderboksretro 60-tal av Bjärbo (2012), detta eftersom det uppstod problem med att finna någon lista på utlånade böcker i Stockholms stad från 60-talet. Datainsamlingen kommer ske genom två olika analyser av barnböckerna, Nikolajevas mimetiska metod samt genom en semiotisk bildanalys. I Nikolajevas mimetiska metod kommer jag analysera de personlighetsdrag huvudpersonen i böckerna har, detta innebär att jag även kommer ta hänsyn till texten och inte bara bilderna. Då den semiotiska bildanalysen är en väldigt djupgående analys har jag valt att begränsa urvalet av bilder till att gälla framsidorna samt två bilder ur varje bok. Genom att kombinera dessa två metoder hoppas jag kunna ge ett så rättvist resultat som möjligt gällande framställandet av genus i barnböcker och dess eventuella förändring. Jag är medveten om att jag har använt mig av två olika källor för att göra mitt urval, men eftersom det uppstod problem med att finna en lista över utlånade böcker från 60-talet anser jag, efter att ha diskuterat saken med en bibliotekarie, att detta är ett tillräckligt tillfredställande urval. Analysen sker utifrån fem böcker från nu samt fem böcker från då, i enlighet med syftet.

3.2. Bildanalys utifrån Nikolajevas mimetiska metod

Jag har valt att betrakta bilderböckerna "som en avspegling av den verkliga världen" (Nikolajeva. 1998. s.23), enligt Nikolajevas mimetiska metod. Man skulle kunna säga att jag ska försöka att frånsä den traditionella patriarkala synen och istället fokusera helt på att undersöka framställandet av genus utifrån en metod som bygger på kontrastverkan (Nikolajeva. 1992. s. 131). Genom att frånga den traditionella patriarkala läsningen, kan man

se saker man normalt inte hade sett, man ser på objektet med helt nya ögon och skaffar en helt ny förståelse. Nikolajeva har delat upp det "typiskt" manliga och det "typiskt" kvinnliga i ett schema som jag kommer använda mig av i mitt analysarbete av bilderböckerna. Det är viktigt att tänka på att detta schema är uppställt utifrån vad som är stereotypiskt för de olika könen, dock så underlättar Nikolajevas beskrivningar arbetet med att se hur de olika könen presenteras i bilderböckerna, vilket, med tanke på studiens syfte.

<u>Män/pojkar</u>	<u>Kvinnor/flickor</u>
starka	vackra
våldsamma	aggressionshämmade
känslokalla, hårda	emotionella, milda
aggressiva	lydiga
tävlande	självupppoffrande
rovgiriga	omtänksamma, omsorgsfulla
skyddande	sårbara
självständiga	beroende
aktiva	passiva
analyserande	syntetiserande
tänker kvantitativt	tänker kvalitativt
rationella	intuitiva (Nikolajeva. 1998. s. 65)

Visserligen så är Nikolajeva litteraturvetare och detta schema är framställt till analys av text, det ändrar däremot inte hur de "typiska" könsrollerna ser ut och därför kan detta schema användas vid bildanalys likväl som vid textanalys. Ett av de problemen med Nikolajevas mimetiska metod är att det kan ses som förlegat eftersom hon skrev listan för nära tjugo år sedan, dock anser jag, efter att ha diskuterat listan med människor relaterade till min arbetsplats, att listan fortfarande är aktuell och synen på de stereotypa könsrelaterade karaktärsdragen är fortfarande gångbar. För ett mer djupgående arbete hade det varit önskvärt att finna en utveckling av denna lista, en nyare version, men för denna studie är den brukbar, speciellt tillsammans med en semiotisk bildanalys.

3.3. Semiotisk bildanalys

I grund och botten handlar semiotik om att analysera och tolka bilder, och som TNS sifo skriver handlar semiotiken om varför vi tolkar bilder som vi gör. Enligt Chandler (2002) kan man definiera semiotiken som "läran om tecken", vilket kan anses en aning komplext. För att förenkla analysarbetet har jag därför valt att använda mig av Koppfeldts (2005) något förenklade version av en semiotisk bildanalys. Koppfeldt menar att man kan använda sig av två olika nivåer då man arbetar med semiotisk bildanalys, det man ser, denotativt, och det man tolkar, konnotativt. Det denotativa är en beskrivning av bilden, där skriver man ned vad det är bilden visar och vad jag som läsare av bilden får för reflektioner kring bilden. Det

konnotativa är en beskrivning av hur jag, som läsare av bilden, förstår den. Med andra ord kan man säga att den denotativa nivån är till för att analysera det som finns på bilden. Medan den konnotativa beskriver hur jag tolkar innehållet och läser mellan raderna för att förstå vad bilden förmedlar.

Att använda sig av en förenklad version av en semiotisk bildanalys kan synas problematiskt, hade detta varit ett större arbete hade en djupare semiotisk analys varit aktuell, men med tanke på arbetets storlek räcker det med den förenklade versionen för att se ett användbart resultat. Semiotiken är en del av hermeneutiken, en metod för att tolka, förstå och förmedla texter med författarens syfte eller läsarens förståelse över texten i centrum. Detta innebär, enligt Ödman (2007), att det är omöjligt att förstå någonting annat än oss själva hur mycket vi än försöker. Därför är det extra viktigt att jag redogör för mina egna tankar, fördomar och kunskaper inom ämnet innan jag börjar analysera bilderböckerna. Dels för att kunna analysera bilderna på ett mer rättvist sätt, men också för att kunna redogöra för hur och varför jag tolkar bilderna som jag gör. Eftersom vi alla är olika och har olika förförståelser och erfarenheter är det högst troligt att någon annan ser och tolkar bilderna annorlunda än min tolkning. Det jag läser in i en bild och ser kan skilja sig helt från vad någon annan ser och läser in i bilden.

3.4. Presentation av författaren.

Som tidigare nämnt så är det svårt, enligt Ödman (2007) att analysera något, vare sig det är bild eller text, utan att utgå från sig själv. För att ge en djupare förståelse kring hur och varför jag tolkar mina analyser som jag gör följer nu en kortare presentation om mig och min förförståelse inom ämnet genus

Jag är en 30-årig kvinna uppvuxen i ett litet industrisamhälle i mitten av Sverige. Min första kontakt med begreppet genus kom först då jag började på Lärarprogrammet på en högskola i Mellansverige. Genus var inget som varken diskuterades eller belystes under min uppväxt, för mig var det självklart att flickor hade rosa och lekte med dockor medan pojkar hade blått och lekte med bilar. Det var däremot inte lika självklart att jag skulle finna mig i dessa regler och därför förvånade jag många under min uppväxttid genom att leka med bilar, lego, bygga, konstruera och hjälpa min far i garaget. I skolan var jag en av få tjejer som hellre spelade fotboll eller brottades under rasterna, till lärarnas och mina föräldrars fasa. Omedvetet har jag alltid arbetat för att bryta de traditionella genusstrukturerna som tvingats på mig av samhället, men det var först när jag började läsa på högskolan som jag insåg att det var just det jag gjorde. När jag väl förstod det så upphörde mitt behov av att revoltera, jag började istället utforska vad jag verkligen tyckte och tänkte, på ett sätt blev jag fri att vara jag.

3.5. Reflexivitet.

Fördelen med en bildanalytisk metod likt Nikolajevas utifrån syftet är att man med hjälp av ett färdigt schema, om än tjugo år gammalt, tydligare kan se de olika könsrollerna och analysera bilderböckerna utifrån detta schema. Med ett färdigt schema är det lättare att göra en jämförande studie, man ser till samma sak i varje analys. Har man inget att utgå ifrån vid en analys kan det vara svårt att veta vad man ska leta efter och därför kan man missa en hel del. Detta går dock åt båda hållen, genom färdiga ramar kan man missa saker som händer i bilderna för att man enbart fokuserar på att se efter vad som sker utifrån schemat. Att fokusera på framställandet av genus utifrån en metod som bygger på kontrastverkan kan ses som ett problem utifrån hermeneutiken. Jag anser emellertid att jag tar min förförståelse för det traditionella synsättet till hjälp i mitt arbete att försöka frånsä dessa i mitt analysarbete. De stereotypa rollerna som Nikolajeva beskriver kan skilja sig mellan olika kulturer och det som anses "typiskt" manligt i västvärlden kanske är "typiskt" kvinnligt i Asien. Josefson (2005) anser att genuskillnaderna varierar mellan länderna (Josefson. 2005. s. 9). Dessutom är Nikolajevas schema långt ifrån fullständigt vilket påpekats av bland annat Davidsson (2006). Nikolajeva själv är medveten om detta och har därför lagt till "och så vidare" efter schemats redovisning i senare upplagor. Davidsson påpekar även att schemat inte är uppställt i motsatspar och det kan jag hålla med om, stark och vacker är inte varandras motsatser. Däremot finner jag att Nikolajevas schema är till stor hjälp då man ska analysera genus i bilderböcker för barn, det är tydligt och informativt, därför har jag valt att använda mig av detta trots de brister som förekommer. Fördelen med en semiotisk bildanalys gentemot Nikolajevas mimetiska metod är att den är friare än Nikolajevas, den täcker upp de brister som finns i Nikolajevas schema. Här får man en chans att analysera bilderna mer utifrån vad bilderna förmedlar och inte bara vad det är vi ser. Likväl så är det som jag skrev tidigare; har man inget att utgå från vid en bildanalys kan det vara svårt att veta vad man ska leta efter. Ibland kan det däremot vara till en fördel, gör man en bildanalys utifrån ett färdigt schema är det lätt att enbart se dessa delar och på så sätt missa andra saker som händer i bilden. De båda metoderna kompletterar på så sätt varandra, många av de brister som finns i Nikolajevas mimetiska metod täcks upp genom en semiotisk bildanalys och vice versa. Ett problem som kan uppstå med att använda bibliotekets statistik som grund för urvalet är att böcker från 1965 fortfarande kan vara bland de mest utlånade. I början hade jag valt att använda mig av statistiken från 2010 för att få fram de "nya" barnböckerna, vilket hade skapat just detta problem då böcker om bland annat Alfons Åberg var med på listan, dessa böcker utgavs under 1960-70 talet. Genom att ändra till 2012 års lista undkom jag detta problem

eftersom 2012 års lista innehöll mer nyutgiven litteratur. Det ultimata hade varit om böckerna från 60-talet kunde väljas ut på liknande sätt, men tyvärr är det väldigt svårt att få fram denna statistik, om den ens existerar. Efter att ha sökt på internet, pratat med tre olika bibliotekarier, varav en från det Kungliga Biblioteket gav jag upp mitt sökande. I samråd med en bibliotekarie bestämde jag mig för att använda mig av boken Bilderboksretro 60-tal istället. Att inte använda mig av samma urvalsmetod i de båda årtiondena kan ses som ett problem, men i grund och botten handlar min undersökning om en jämförelse mellan böcker då och nu och det är just det som analyseras, barnböcker från 60-talet och barnböcker nu. Det kan även ses som ett problem att tre av böckerna från den nyare listan är utav samma författare vilket är något jag funderat en hel del kring. Jag har funderat på att enbart använda en bok av denna författare och fortsätta längre ner på listan för att få fram böcker gjorda av fler författare, Jag bestämde mig ändå för att använda dessa tre böcker eftersom de ändå visar på en representation kring vilka böcker barnen i Stockholms stad läser idag.

4. Bearbetning och analys.

Här kommer jag redogöra för mina analyser av böckerna, bok för bok. Varje bok ges en kort beskrivning som sedan följs av Nikolajevas mimetiska analys. Därefter följer den semiotiska analysen, först den denotativa analysen, följt av den konnotativa analysen. Som avslut på analysen följer sedan en kortare sammanfattning medan min tolkning av resultatet går att finna under diskussionsdelen av uppsatsen.

4.1. Gittan gömmer bort sig av Lindenbaum, Pija 2011

Gittan besöker sin kompis Hjördis som bor i samma hus. Hjördis lyssnar inte på barnvakten utan går och väcker småbarnen och drar med sig Gittan. De leker ett tag med barnen, tills att Hjördis blir less och anser att småbarnen ska sova. I ett försök att lyfta tillbaka ett av barnen i sängen tappar Gittan barnet som börjar skrika. Gittan får skäll av barnflickan, skäms och blir ledsen. Hon springer hem och gömmer sig i garderoben.

4.1.1. Nikolajevas mimetiska metod

Gittan:

Män/pojkar

Kvinnor/flickor

emotionella, milda

lydiga

självupppoffrande

omtänksamma, omsorgsfulla

sårbara

passiva

Hjördis:

Män/pojkar

Kvinnor/flickor

Aktiv

Självständig

Stark

Våldsam

Bokens huvudkaraktär Gittan visar enbart kvinnliga karaktärsdrag enligt Nikolajevas schema medan Hjördis enbart visar upp manliga. De är varandras motsatser, dock är de båda av det kvinnliga könet och benämns med pronomet hon.

4.1.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bilden visar ett barn med uppsatt hår och blå kläder ståendes mitt bland en hel del kläder och skor. Med på bilden finns även en del sportutrustning och några djur som liknar råttor.

Konnotativ analys:

Jag tolkar bilden som om att det är en flicka klädd i kläder gjorda för pojkar som gömmer sig i en garderob fylld av kläder, skor och sportutrustning. Flickan ser rädd ut och man kan anta att hon är rädd för råttorna eftersom hon tittar på en av dem.

Bild 1:

Denotativ analys:

En vuxen människa med långt hår, målade armar och smink kring ögonen bär på en bebis klädd i grönt. En till bebis klädd i grönt sitter mellan den vuxna människan ben. Framför den vuxna människan står ett barn med ett ben i luften och händerna på golvet. Barnet är klädd i röda kläder, har kort hår och glasögon. Längre fram i bilden kan man se en öppen dörr och ett till barn, barnet är klätt i blått, har håret uppsatt i tofsar och bär på en hink och två hundar. Barnet står i ett gult utrymme med knappar.

Konnotativ analys:

Min tolkning av bilden är att en flicka är på väg ut ur en hiss för att besöka en annan flicka. Flickan i hissen ser snäll ut medan den andra flickan, hon som står på tre ben är lite busigare, detta markeras bland annat genom den korta frisyren och det faktum att hon inte verkar kunna stå still. Barnflickan, den vuxna, lägger man inte direkt märke till, hon verkar mest bara vara där för att välkomna flickan i hissen, likaså bebisarna.

Bild 2:

Denotativ analys:

En vuxen människa står i ett rum och håller i en kartong och något litet vitt objekt. Bakom den vuxna människan är en bänk med lådor och en diskmaskin under. Utanför rummet står ett barn i blått med en hink i handen, barnet tittar på den vuxna människan. Framför barnet klädd i blått står ett barn klädd i rött på en grön yta fylld med olika objekt och två bebisar klädda i grönt. Barnet i rött håller en hund i ena handen ovanför huvudet.

Konnotativ analys:

En barnflicka står i ett angränsande rum och plockar i diskmaskinen medan barnen leker. Flickan klädd i blått ser tillbaka på barnflickan med ett leende vilket jag tolkar som om att hon tycker om barnflickan. Flickan klädd i rött är mer av en pojkflicka och leker ganska vilda lekar, hon kastar upp gosedjurshundarna i luften och låter dem landa på golvet framför henne. Bebisarna ligger på mattan och övar på att röra sig, det faktum att de nästan smälter in i mattan kan tyda på att de är av mindre betydelse för historien.

4.2. Vems bebis? av Wirsén, Stina 2011

Katten är adopterad och ska få ett syskon, Kattens mamma har en bebis i magen. Boken handlar om hur Katten kom till mamma och pappa och hur han får ett syskon. Katten funderar kring vem som ska få bebisen eftersom någon annan hade gett bort honom när han var bebis. Då mamma och pappa berättar att dem ska behålla bebisen bestämmer Katten att han bestämmer mest, för han kom dit först.

4.2.1. Nikolajevas mimetiska metod

<u>Män/pojkar</u>	<u>Kvinnor/flickor</u>
Aktiv	sårbar
Analyserande	beroende
Rationell	emotionell
Tävlande	

Karaktären som benämns som Katten eller han visar mestadels manliga karaktärsdrag. Dock är det enbart en marginell skillnad till de kvinnliga karaktärsdragen.

4.2.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bilden på framsidan föreställer fyra karaktärer, en brun, en gråvit, en gul med ett rosa hjärta mitt fram på samt en vit med bruna prickar. Den bruna och den gråvita karaktären är ungefär lika stora, de är störst och står i bakgrunden av bilden. Den vita med bruna prickar är minst och bärs av den bruna karaktären. Den gula karaktären är ungefär hälften så stor som den bruna och den gråvita och står framför den gråvita karaktären.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en familj på fyra personer varav en är en nyfödd. Man kan se relationen mellan den nyfödda och föräldrarna men det andra barnet ser inte riktigt ut att höra hemma då

hen inte har några drag som liknar övriga familjen, karaktären är gul med liten näsa och sneda ögon medan de andra har runda ögon samt att bebisens färger är en blandning av föräldrarnas.

Bild 1:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en gul karaktär med ett rosa hjärta mitt fram på, sneda ögon och morrhår. Under höger hand kan man se en boll.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en gul katt som studsar en fotboll. Att katten har sneda ögon kan antingen tyda på att det är just en katt, men man kan även tolka det som om att katten kommer från något asiatiskt land.

Bild 2:

Denotativ analys:

Bilden föreställer tre karaktärer samt en boll som är centrerad i bilden. En av karaktärerna är brun, har runda ögon, en näsa som går ner nedanför munnen och rosa prickar på magen. En annan av karaktärerna är gråvit och har liknande drag som den bruna karaktären. Den tredje karaktären är ungefär hälften så stor som de andra två. Karaktären är gul, har sneda ögon och en liten rosa näsa och en fot uppe vid vad som liknar ett hjärta på magen. Den gula karaktären står framför den gråvita. Mitt i bilden finns en boll.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en familj där barnet inte ser ut att ha någon anknytning till vare sig mamman eller pappan. Barnet sparkar på en fotboll vilket får mig att tro att barnet på bilden ska föreställa att vara av det manliga könet. Den bruna karaktären har spenar fram på magen vilket får mig att tro att det är en hona eftersom det är honorna som ger barnen mjölk under deras första levnadsår. Familjen ser ut att ha roligt tillsammans men det faktum att pappan står bakom de andra två ger känslan av att han är mer avvaktande och kanske även lite beskyddande.

4.3. Bang! av Wirsén, Stina 2011

Bang! är en bok som tar upp frågan om hur olika saker låter, saker som att stampa, att skrika, att vara tyst, att pussas med en mask osv. Boken slutar med att barnen uppmanas till att testa att skrika själva och lyssna på hur det låter.

4.3.1. Nikolajevas mimetiska metod

Det är svårt att göra en lista utifrån Nikolajevas mimetiska metod med denna bok då den handlar om att testa olika ljud, olika personer gör olika ljud. Samtliga karaktärer kan ses som aktiva och analyserande. Den som gör pussljud kan även ses som omtänksam vilket är ganska intressant då det är ett kvinnligt karaktärsdrag och personen/brokigen är stylad med typiskt kvinnliga drag – röda prickar på tröjan, lila byxor och hjärtan i håret.

4.3.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bilden består av fem karaktärer av liknande storlek. Karaktären längst till vänster är lång, smal och gul med öppen mun. Den närmast till höger efter det är en svart karaktär med hjärtan i håret, vit tröja med röda prickar och lila byxor. Mitt på bilden är en orangevit karaktär med brunt ansikte. Denna karaktär håller i en gaffel och en sked och har en kastrull framför sig. Till höger om den orangevita karaktären är en karaktär med rosa kropp, vitt ansikte, öppen svart mun och två rosa avlånga former ovanpå huvudet. Framför den rosavita karaktären är en vit karaktär med blå prickar.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer fyra barn och en mask som dansar och har roligt tillsammans. Man kan tydligt urskilja vilka karaktärer som ska förstås flickor då de är klädda i färger som mestadels associeras med flickor. Att ena barnet har hjärtan i håret stärker det intrycket. De andra två barnen skulle kunna vara varken eller, men eftersom den orangea är den som slår på kastrullen och visar på en del aggressivitet och den andra karaktären är till viss del blå tolkar jag dessa som pojkar.

Bild 1:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en vit karaktär klädd i rosa. Karaktärens kinder är även dem rosa likaså två avlånga halvrunda former uppe på huvudet. Det är en karaktär klädd i rosa som står upp med armarna utefter sidorna.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en flicka klädd i rosa klänning och vad som ser ut som rosa shorts/underkläder. Flickan har en rosett ovanpå huvudet och rosor på kinderna. Att man associerar till att det är en flicka beror nog mestadels på att hon bär rosa kläder och har en rosett uppe på huvudet.

Bild 2:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en vit karaktär klädd i rosa med två rosa former uppe på huvudet. Mitt i karaktärens ansikte är en stor svart vidöppen mun. I en cirkel runt karaktären är tio streck.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en flicka som står och skriker. Flickan uppfattas trots det inte som ledsen eftersom man inte ser några tårar på bilden.

4.4. Vem städar inte? av Wirsén, Stina 2011

Det är lördag och Nalle vill vara ledig, men mamma och pappa tycker att det är städdag. Nalle vill inte städa. Mamma och pappa börjar bråka och Nalle blir ledsen och skriker sluta, Nalle säger att hen inte vill städa om de ska bråka. Mamma och pappa säger förlåt, de slår på musik och börjar städa. Nalle hittar så mycket fina saker då hen städar att Nalle glömmer bort att städa. Pappa tar med Nalle till återvinningsstationen och när de kommer tillbaka har även mamma glömt bort att hon skulle städa.

4.4.1. Nikolajevas mimetiska metod

<u>Män/pojkar</u>	<u>Kvinnor/flickor</u>
Aktiv	intuitiv
Rationell	emotionell
Stark	sårbar

Huvudkaraktären är en Nalle som visar lika många manliga som kvinnliga karaktärsdrag.

4.4.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Framsidan föreställer tre karaktärer täckta i cirkelformade tunna linjer. Den största av dem är grönaktig i färgen och har ett grönrutigt förkläde. Den marginellt mindre andra karaktären, som står till vänster i bild, är ljusbrun/grönaktig i färgen och håller i ett damsugarmunstycke i höger hand. Den tredje karaktären är mörkbrun i färgen och står framför den ljusbrun/gröna karaktären. Denna karaktär är ungefär hälften så stor som den ljusbrun/gröna karaktären och håller ett gult föremål med tre spröt i vänster hand. Framför den grönaktiga karaktären finns en gul damsugare. Med på bilden finns även en grön strumpa.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en familj med nallar som städar. Den grönaktiga karaktären kan tolkas vara mamman i och med att den har ett förkläde på magen, färgen grön gör att det även kan tolkas vara pappan. Karaktärerna ser ut att vara mjuka tack vare de cirkelformade tunna linjerna som de är fyllda av, detta kan tolkas som om att de är täckta av en fluffig päls. En strumpa på golvet, samt att den minsta nallen håller i ett bananskal gör att man tolkar bilden som om att det är stökigt, det och det faktum att en dammsugare är med på bilden.

Bild 1:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en karaktär med brun pälsliknande kroppshydda. Karaktären ligger i en säng, under ett blårutigt tygstycke och huvudet på en vit kudde med blå prickar. Till vänster om karaktären ligger en till mindre karaktär. Runt sängen ligger diverse olika saker – klossar, en galge, tre pennor och så vidare. Ovanför sängen är en rödorange lampa och längst upp till höger i bild kan man se en öppen dörr.

Konnotativ analys:

En nalle ligger i en säng och ser nyvak ut. Runt sängen kan man se ett stökigt rum, det ligger en hel del saker utspridda över golvet. Utifrån bilden kan man anta att nallen är en han. Detta på grund av de blå färgerna på sängkläderna, men även utifrån det stökiga rummet. Flickor har en tendens att porträtteras som mer ordningsamma.

Bild 2:

Denotativ analys:

Längst till vänster i bild är en öppen dörr, i dörröppningen finns en röd penna, en röd kloss och en blå halvcirkel. Bredvid dörröppningen kan man se åtta gröna blommor utspridda på en vit bakgrund. Framför de gröna blommorna är en karaktär fylld med bruna rundlar. I höger han håller karaktären en annan mindre karaktär med vitt huvud, grön kropp och gröna avlånga rundlar ovanpå huvudet. I sin andra hand håller karaktären en vit kudde med blå prickar.

Konnotativ analys:

En nalle springer ut ur sitt rum, detta kan man se på fartränderna och på att det ser ut som om kudden flyger. Nallen håller även i ett gosdjur vilket gör att man associerar till att karaktären ska föreställa ett barn. Detta i sin tur gör att man antar att rummet i bakgrunden som ser stökigt ut är nallens egna rum, speciellt då det ser ut som om leksaker ligger på golvet.

4.5. Jag är inte klar av Allen, Jonathan 2011

Ugglan ska börja på förskolan men är nervös och vill inte gå. Han hittar på mer och mer saker att göra för att inte behöva gå och säger hela tiden – jag är inte klar!

När han väl kommer till förskolan ser han att alla hans kompisar är där och slutar vara nervös. När pappa kommer och hämtar honom vill Ugglan fortsätta leka och säger – jag är inte klar!

4.5.1. Nikolajevas mimetiska metod

Män/pojkar

Aktiv

Aggressiv

Kvinnor/flickor

sårbar

emotionell

Beroende

Lilla Ugglan benämns i boken som han, han skulle lika gärna kunna vara en hon då han visar upp mestadels kvinnliga karaktärsdrag.

4.5.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en gul fågelliknande karaktär. På ryggen av den fågelliknande karaktären är en blå ryggäck och under ena vingen kan man se ett grönt rektangulärt föremål. Bakgrunden är grön.

Konnotativ analys:

Det är en fågel på väg till eller från skolan. Detta kan man se genom att fågeln bär på en ryggäck och vad som ser ut att vara böcker. Fågelns ögon ser uppspärrade ut vilket gör att man kan ana att fågeln är rädd, orolig eller stressad. Den gröna bakgrunden gör att man får en känsla av att fågeln är ute i naturen.

Bild 1:

Denotativ analys:

Till vänster i bild kan man se en brun – orange – beige varelse, man kan endast se överdelen på varelsen. Varelsen har två ögon och en näbb. Till höger om varelsen är en stor grönbrun yta. Längst upp till höger i den ytan är en cirkelformad yta med en mörkare brun nyans. Längst ner i denna cirkel kan man se överdelen på en gulffärgad varelse. Med på bilden finns en del gröna löv utspridda över hela bilden.

Konnotativ analys:

Det är en uggleförälder som med glädje ser på och pratar med sitt ugglebarn som sitter uppe i hålet i trädet. Ugglebarnet ser lite rädd ut och det ser ut som om han/hon har uppspärrade ögon. Uggleföräldern ser ut att försöka locka ut barnet till att göra något som barnet inte vill.

Bild 2:

Denotativ analys:

Längst till vänster i bild är en grön låda fylld med olika odefinierbara föremål. Framför den lådan är en nalle med hjärtformat ansikte. Rakt ovanför nallen är en röd cirkel. Bredvid den röda cirkeln är en orangevit fågelliknande varelse med gul näbb. Till höger om varelsen är en gulspräcklig rektangel och rakt under den en lila boll. Till höger om varelsen är en blå ryggsäck som hänger på en krok. Ryggsäcken är till hälften inuti en grön cirkel, resterande bakgrund är gulbrun. Längst ner till höger i cirkeln kan man se överdelen på en brunvit varelse.

Konnotativ analys:

Ett fågelbarn städar undan sina leksaker medan något annat djur ser in genom ett hål. Man kan anta att fågelbarnet ska iväg någonstans eftersom det hänger en ryggsäck ganska centrerat i bilden. Detta kan betyda att den som titta in i hålet väntar på fågelbarnet.

4.6. När Lisa och Lena hade röda hund av Hertz, Janus 1960

Lisa och Lena får ont i huvudet, det visar sig att dem har feber så de får gå och sova. Dagen efter vaknar dem med prickar över hela kroppen så mamma ringer doktorn. Doktorn kommer och talar om att dem har Röda hund. Efter några dagar i säng är de friska igen.

4.6.1. Nikolajevas mimetiska metod

Valde att analysera mor i denna bok även om Lena och Lisa är huvudpersonerna. Lisa och Lena är tack vare sin sjukdom relativt passiva och för inte handlingen framåt, det gör däremot mor som i stor grad påverkar barnens handlingar och göromål.

Män/pojkar

Skyddande

Kvinnor/flickor

Omtänksam

Emotionell

Självuppoffrande

Beroende

Syntetiserande

Mor har i den här boken väldigt tydliga kvinnliga karaktärsdrag, det enda manliga draget är att hon är beskyddande mot sina barn.

4.6.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Till vänster i bild sitter ett barn med brunt hår, blå ögon och grön tröja med knappar på. Barnet är rödprickigt över den delen av kroppen man kan se. Mitt i bilden står ett bord med vita ben och en blå duk. På bordet står en mörkblå flaska med rosa etikett och ett rosa cirkelformat objekt ovanpå. På vardera sidan om flaskan står ett glas med något rött i. Till vänster i bild finns ett barn med brunt hår, blå ögon och grön tröja, även detta barn har prickar över hela kroppen.

Konnotativ analys:

Två prickiga barn ligger i sina sängar. Att barnen är prickiga tyder på att de är sjuka, detta stärks av vad som ser ut som en medicinflaska som står på bordet mellan de båda barnen.

Bild 1:

Denotativ analys:

Till höger i bilden är en vuxen människa med ljusbrunt hår, svart tröja med rosa blommor, grön kjol och rosa förkläde. Människan håller sina händer på pannorna av två barn. Ena barnet har ljusbrunt hår, blå ögon och är klädd helt i blått. Det andra barnet har också ljusbrunt hår och blå ögon men är klädd i röd tröja och kjol och bruna byxor. I bakgrunden finns en klocka. Golv och väggar går i ljusblått.

Konnotativ analys:

En mamma känner på pannan på sina sjuka flickor. Att det är flickor ser man på att de har kjol, men deras långa hår hjälper till att bekräfta detta. Mamman ser orolig ut medan flickorna ser trötta och ledsna ut.

Bild 2:

Denotativ analys:

Bilden föreställer två barn som sitter i varsin säng. Barnen har båda ljusbrunt hår, gula tröjor och är täckta av röda prickar där man kan se huden. I sängen till vänster kan man se ett blått tygstycke medan det i sängen till höger finns ett rött. Centrerat i bilden, mellan de båda sängarna är ett bord med en blå duk. Ovanpå bordet är en docka och en nalle.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer två flickor som sitter i sina sängar. Barnen är täckta av röda prickar vilket gör att man får intrycket av att de är sjuka. Barnen ser ut som varandras spegelbilder, det kan vara för att barnen ska föreställa att vara tvillingar.

4.7. Mats kommer till stan av Falk, Ann – Mari 1964

Mats är och hälsar på sin kusin Eva-Karin i staden, han vill utforska staden medan hans kusin vill stanna hemma och spela Svarte-Petter. Eva-Karins mamma håller med Mats och skickar

ut dem för att utforska staden. När de är ute hamnar dem på äventyr och får åka både brandbil och spårvagn, till slut tar de bussen hem och spelar Svarte-Petter.

4.7.1. Nikolajevas mimetiska metod

Män/pojkar

Kvinnor/flickor

Aktiv

Självständig

Analyserande

skyddande

aggressiv

Mats visar upp enbart manliga egenskaper, det är väldigt tydligt enligt Nikolajevas mimetiska metod att Mats är en pojke.

4.7.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

På bilden kan man se två fordon, ett grönt och ett blått, de står vid en blå skylt med ett "P" på. Framför fordonen står två barn, en klädd i brun mössa, brun jacka, grå byxor, blå strumpor och bruna skor, den andra är klädd i röd mössa, grå jacka, grön kjol, röda byxor och svarta skor. Båda barnen är blonda.

Konnotativ analys:

Två barn står framför två parkerade bilar. Det är en pojke och en flicka, pojkens kläder består av färger och design som gör att man associerar till en pojke. Det faktum att han är den aktiva i bilden och faktiskt verkar göra något samt att han ser lite trumpen ut stärker detta intryck. Det andra barnet, flickan, är klädd i färger som mestadels associeras med flickor, har långt hår, ler och ser ut att vara den passiva i bilden. Detta gör att man får intrycket av att det är en flicka.

Bild 1:

Denotativ analys:

Bilden föreställer tre hus, ett grått, ett gult och ett orangerosa. Framför husen kan man se åtta olika fordon i olika färger och former. Man kan även se åtta människor mellan husen och fordonen.

Konnotativ analys:

Tre hus som ser ut att sitta ihop gör att man får känslan av en stadsmiljö. Framför husen finns åtta människor som är så små att de är svåra att urskilja vilket gör att husen känns stora, hyreshusaktiga. Framför husen och människorna kan man se en rad olika fordon vilket stärker känslan av att det är en stadsmiljö.

Bild 2:

Denotativ analys:

Två barn står framför ett fönster. Ena är klädd i brun mössa, brun jacka, grå byxor, blå strumpor och bruna skor. Framför det barnet är ett till barn som är klädd i grön klänning, röda byxor och grå jacka. I munnen har den andra människan ett blått föremål och på golvet runt de båda barnen ligger två bruna skor, en blå vante, en orange halsduk samt ett rött cirkelformat odefinierbart föremål.

Konnotativ analys:

En flicka klär på sig ytterkläder. Hon är bara halvt påklädd och verkar lite rörig, det ligger kläder utspridda över golvet. Framför henne står en pojke med händerna i fickorna vilket gör att man får intrycket av att han väntar på henne. Hans pose, med händerna i fickorna, hjälper till att stärka föreställningen av att sakerna på golvet tillhör flickan.

4.8. Lilla spöket Laban av Sandberg, Inger och Lasse 1965

Laban är son till två spöken, hans pappa har spökat på slottet i över 300 år och Laban förväntas ta över det jobbet så att hans pappa kan vara ledig. När Laban följer med pappa för att spöka en natt misslyckas han totalt och blir sedd av en anställd på slottet. Hon tar med honom till prins Bus och Laban och prinsen blir vänner, Laban flyttar in hos prinsen och besöker bara mamma och pappa ibland.

4.8.1. Nikolajevas mimetiska metod

<u>Män/pojkar</u>	<u>Kvinnor/flickor</u>
självständig	beroende
aktiv	emotionell
	passiv
	intuitiv
	lydig
	omtänksam

Laban har förväntningar på sig att vara manlig och ta efter sin far. Laban visar ändå upp mer kvinnliga karaktärsegenskaper. Labans beroende karaktärsdrag ändras genom boken, i början är han beroende och väldigt passiv medan han i slutet är mer självständig och aktiv.

4.8.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bakgrunden är en gul kvadrat. Mitt i kvadraten kan man se en vit karaktär. Karaktärens ögon har röda pupiller. Karaktären har två armar, men inga ben.

Konnotativ analys:

Mot en gul bakgrund kan vi se ett vitt spöke som flyger fram. Spöket ler och ser glad ut samt är klädd i ett vitt lakan vilket ger känslan av att det är ett spöke. Den gula enfärgade bakgrunden gör att man får känslan av att spöket svävar.

Bild 1:

Denotativ analys:

En människoliknande karaktär med brun mössa, bruna ben, bruna armar, grön torso och vitt ansikte står längst fram till höger i bilden. Bakom figuren finns en svart bakgrund med en gul cirkel i. Till vänster om figuren finns ett rött hus med gulsvart tak.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer en tomte klädd i grönt och brunt. Att man associerar till en tomte beror på formen på mössan, att figuren har skägg samt att han håller i en lykta. Det är natt och man kan se en helmåne i bakgrunden.

Bild 2:

Denotativ analys:

Längst fram i bilden kan man se två halvcirkelformade blå ytor. Bakom ena ytan kan man se ett huvud. På huvudet är det 20 svarta taggar som står rakt upp/ut. Huvudet har två stora rödgula ögon, en stor näsa samt ett gult cirkelformat örhänge fäst i ena örat. Bakgrunden är gråspräcklig.

Konnotativ analys:

Bakom en sten på berget är ett troll. De stora hypnotiska ögonen, det spretiga håret, den stora näsan och ringen i örat är det som gör att man får känslan av att det är ett troll.

4.9. Vad lilla Anna sparade på av Sandberg, Inger och Lasse 1965

Lilla Anna samlar på saker för att kunna bygga olika funktionella saker, då Annas flygmaskin inte fungerar kommer Långa Farbrorn in och lyfter upp planet så att Anna kan flyga runt i världen. När planet går sönder använder Anna fallskärmen hon har byggt för att komma ner till Långa Farbrorn igen.

4.9.1. Nikolajevas mimetiska metod

Män/pojkar Kvinnor/flickor

Självständig beroende

Rationell

Aktiv

Analyserande

Tänker kvantitativt

Lilla Anna är flickan som är mer som en pojke. Hon visar upp mestadels manliga karaktärsdrag, dock är hon väldigt beroende av Långa Farbrorn.

4.9.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en gul låda. Under lådan är två blå hjul, runt lådan ligger sju spikar, en blå och en grön cylinder samt två blå hjul med ett svart streck mellan. I lådan kan man se ett rött cylinderformat föremål samt ett blått avlångt föremål. Ovanför den gula lådan är en brun låda. I den bruna lådan finns en människoliknande figur med rödrandig tröja. På höger sida om människan är ett gult hopprep med röda ändar.

Konnotativ analys:

En flicka sitter i en låda ovanpå en annan låda som är full med skrot. Den rödrandiga tröjan, som även kan vara en klänning samt att det ser ut som om barnet har tofsar gör att man får intrycket av att det är en flicka.

Bild 1:

Denotativ analys:

På bilden kan man se en människoliknande figur med rödrandig klänning, rosa prickar på kinderna och långa ögonfransar. Under figuren är ett långt grönt streck.

Konnotativ analys:

En flicka går på en gräsmatta. Den rödrandiga klänningen, de långa ögonfransarna, hårets utformning och de rosiga kinderna hjälper till att ge intrycket av att det är en flicka.

Bild 2:

Denotativ analys:

Bilden föreställer en gul randig låda, en brun låda och sju grå spikar.

Konnotativ analys:

Bilden föreställer spikar och lådor.

4.10. Gertrud på daghem av Widerberg, Siv 1966

Gertrud går på daghem och i boken beskrivs hennes vardag, hur hon bland annat leker med de andra barnen, städar, är hemma och är sjuk, firar Bertils födelsedag, går på utflykt och firar Lucia.

4.10.1. Nikolajevas mimetiska metod

<u>Män/pojkar</u>	<u>Kvinnor/flickor</u>
Aktiv	Vacker
självständig	Omtänksam
tävlande	Lydig
	emotionell

Gertrud benämns som en hon i boken och visar även upp mestadels kvinnliga karaktärsdrag, dock är det nästan lika många manliga.

4.10.2. Semiotisk bildanalys

Framsidan:

Denotativ analys:

Tre blonda och två mörkhåriga barn sitter runt ett cirkelformat bord. Barn ett, längst upp till vänster, sitter på en grön stol, har kort blondt hår, blå tröja och gröna byxor. Barnet håller i en gaffel med ett brunt runt föremål på. Barn två, längst upp i mitten, har medellångt hår och en grön tröja med röda prickar. Bakom barnet kan man se en röd rektangel. Även detta barn håller i en gaffel med ett runt brunt föremål på. Barn tre, längst upp till höger, har långt mörkt hår med en blå rosett i. Tröjan är rosaprickig och klänningen rosa. I ena handen finns en gaffel och i den andra en cylinder. Barnet sitter på en grön stol. Barn fyra, längst fram till höger, har kort brunt hår, grön tröja, gröna byxor och sitter på en blå stol. Barn fem, längst fram till vänster, har mörkt hår, grön tröja och mörka byxor.

Konnotativ analys:

Fem barn sitter runt ett bord och äter köttbullar. Två av barnen har långt hår och kan ses som flickor medan tre av barnen har kort hår och kan ses som pojkar. Klädernas färger och utformning stärker den känslan.

Bild 1:

Denotativ analys:

På bilden kan man se en blå buss med fyra människoliknande figurer i. Bussens däck finns på en brun avlång yta. Framför bussen, till höger i bild kan man se ytterligare fyra människoliknande figurer varav en figur, klädd i blått, har en arm utsträckt mot bussen. Bakom dessa fyra personer kan man se en grön yta, ett gult hus, tre grå färgytor samt en gul cirkel.

Konnotativ analys:

En buss kommer för att plocka upp en flicka klädd i ljusblå klänning. Flickan springer mot bussen medan tre andra personer vinkar till henne. Människorna på bussen ser ut att vara barn vilket gör att man kan anta att det är en skolbuss som kommit för att plocka upp flickan i ljusblått som ska åka till skolan.

Bild 2:

Denotativ analys:

Bilden föreställer tre barn. Längst till vänster är ett barn med långt brunt hår, rosa klänning och gröna byxor. Barnet håller i något ljusblått föremål som sitter ihop med ett grått krokliknande objekt. Till höger om det barnet är ett barn med brunt kort hår, blå tröja, grå byxor och svarta strumpor. Barnet sitter på ett rött föremål med tre synliga ben. Till höger om det barnet är ett barn med röd mössa, brun tröja och gröna byxor. Barnet håller i en gul väska som sitter ihop med ett grått krokliknande objekt.

Konnotativ analys:

Tre barn befinner sig i en hall där de klär antingen av eller på sig ytterkläderna. Det faktum att barnen har olika mycket kläder på sig och att det är krokar med på bilden ger den känslan. Barnet längst till vänster är en flicka vilket man kan se på hennes långa hår och rosa klänning.

4.11. Sammanfattning.

Analysen enligt Nikolajevas mimetiska metod visar att Gittan i *Gittan gömmer bort sig* (2011) enbart visar kvinnliga karaktärsdrag medan Hjördis enbart visar manliga. Katten i *Vems bebis?* (2011) visar nästan lika många manliga drag som kvinnliga. *Bang!* (2011) är svår att analysera utifrån Nikolajevas mimetiska metod då den inte har någon uppenbar huvudperson utan består av ett antal olika figurer som alla testar olika ljud. *Vem städar inte?* (2011) visar, i

likhet med *Vems bebis?* nästan lika många manliga som kvinnliga drag, *Jag är inte klar* (2011) likaså. Mamman i *Lisa och Lena hade röda hund* (1960) visar i huvudsak upp kvinnliga karaktärsdrag, medan Mats i *Mats kommer till stan* (1964) enbart visar på manliga karaktärsdrag. Den manliga karaktären Laban i *Lilla spöket Laban* (1965) visar mest på kvinnliga drag medan Anna i *Vad lilla Anna sparade på* (1965) visar mest manliga drag. Gertrud i *Gertrud på daghem* (1966) visar på nästan lika många manliga som kvinnliga drag. Enligt den semiotiska bildanalysen kan man se att de båda barnen i *Gittan gömmer bort sig* (2011) porträtteras olika, färgerna på ena barnet är mer typiska för pojkar, hennes handlingar och kroppsspråk är däremot mer typiska för flickor. Det andra barnets handlingar och kroppsspråk för tankarna till ett pojkaktigt beteende, dock symboliserar färgerna på barnets kläder att det är en flicka. Karaktärerna i *Vems bebis* (2011) är relativt könslösa, det finns emellertid små saker som avslöjar deras kön, spenar på magen, sparkandet av en fotboll och så vidare, däremot är det väldigt tydligt att huvudkaraktären, katten, inte riktigt är som de andra utseendemässigt. De kvinnliga figurerna i *Bang!* (2011) visar väldigt tydligt genustillhörigheten genom sina hjärtan och sina rosa kläder, de manliga karaktärerna är inte lika tydliga men man kan ändå se deras könstillhörighet genom små markeringar så som blå kläder och/eller vad som kan tolkas som aggressivt beteende. Karaktären i *Vem städar inte?* (2011) kan antas vara en pojke utifrån det stökiga rummet och de blå sängkläderna, det är den enda ledtråden till karaktärens könstillhörighet. Fågelbarnet i *Jag är inte klar!* (2011) är utifrån den semiotiska bildanalysen genusneutral, det finns inga tydliga genusmarkeringar i bilderna. Barnen i *Lena och Lisa hade röda hund* (1960) visar relativt tydligt att de är flickor, deras långa hår och kjolar är tydliga genusmarkeringar. Mats i *Mats kommer till stan* (1964) porträtteras som väldigt manlig, både färgval, kroppsspråk och handlingar hjälper till att stärka det intrycket. Bilderna som analyserats i *Lilla spöket Laban* (1965) visar i stort sett inga tydliga genustillhörigheter, tomtens skägg kan anses visa genustillhörighet, det är ändå den enda indikationen kring någons genus i bilden. Det kan vara av betydelse att man associerar både troll och tomtar till att vara manliga. Anna i *Vad lilla Anna sparade på* (1965) är tydligt porträtterad som en flicka, den rödrandiga klänningen, håret, ögonfransarna och de rosiga kinderna hjälper alla till att påvisa genustillhörighet. Personerna i *Gertrud på daghem* (1966) har tydliga karaktärsdrag utifrån den semiotiska bildanalysen, flickorna har längre hår, gärna med rosetter, klänningar och ljusare färger medan pojkarna är kortklippta och klädda i mörkare färger.

5. Diskussion

Här kommer jag först presentera min tolkning av resultatet tillsammans med mina tankar kring detta under rubriken resultatdiskussion. I den allmänna diskussionen kommer jag sedan diskutera rent allmänt kring arbetet med uppsatsen och resultatet. Som avslutning på detta arbete följer sedan lite kort mina tankar och idéer kring vidare forskning.

5.1. Resultatdiskussion

Enligt dessa analyser kan jag, utifrån syftet, tycka mig se att det skett en förändring. I dagens böcker, och framförallt Stina Wirséns böcker, är genusframställning mer oklar. Karaktärerna i Wirséns böcker är oftast, inte alltid, svåra att könsbestämma enligt båda analysmetoderna och hon använder sällan orden han eller hon utan använder sig mer av t.ex. Nalle. Detta stämmer väl överens med Nikolajevas forskning från 2000 som visar att barn oftast porträtteras som relativt genusneutrala i dagens bilderböcker. I böckerna från början av 60-talet är genusframställningen väldigt tydlig och det sker näst intill ingen gränsöverskridning alls, framförallt inte för männen vilket kan bero på det Gemzöe (2002) sa om att kvinnan anses vara det avvikande och att mannen är normen. Däremot kan jag se en tendens till att det hände något i mitten på 60-talet, de böcker som utkom på tidigt 60-tal innehåller väldigt lite gränsöverskridande, om något över huvud taget, medan de senare böckerna visar på en del gränsöverskridning. Laban och Anna är de böcker bland de äldre böckerna där gränsöverskridningen är som tydligast, båda skrivna av samma författare, emellertid handlar det fortfarande mest om att man är antingen eller. Laban visar nästan bara kvinnliga karaktärsdrag medan Anna visar nästan bara manliga. Gertrud i *Gertrud på daghem* från 1965 visar på nästan lika mycket manliga som kvinnliga karaktärsdrag enligt Nikolajevas mimetiska metod vilket tyder på att genustänket uppmärksammats i samhället, dock är hon en väldigt typisk flicka enligt den semiotiska bildanalysen. I de nutida böckerna handlar det mer om att karaktärerna kan ha både manliga och kvinnliga drag vilket enbart är synligt i en av böckerna från 60-talet. Enda boken bland de nutida böckerna där karaktärerna har antingen bara manliga drag eller kvinnliga drag är i *Gittan gömmer bort sig*, boken handlar visserligen om två flickor vilket stärker Fredrikssons påstående om att genusöverskridandena i bilderböckerna oftast handlar om att någon är antingen ”typiskt” manlig eller ”typiskt” kvinnlig. Den största skillnaden i genusframställningen mellan årtiondena synliggjordes genom Nikolajevas mimetiska metod, ser man till den semiotiska analysen tycks skillnaden mindre markant. Nikolajeva själv skrev 2000 att bilderna i böckerna skapar en viss

förväntning kring karaktärernas kön även om karaktärerna är porträtterade relativt könslösa. Hon skriver att personens yttre skapar vissa förväntningar hos betraktaren kring könstillhörighet, vilket är väldigt tydligt i den semiotiska analysen. Utifrån dessa analyser kan jag tycka mig se att en förändring har skett, genusframställningen i barnböckerna verkar ha förändrats, mer i text än i bild. Jag kan också se tendenser på att något skedde under 60-talet som påverkat synen på barnböcker och deras användningsområde. Så för att svara på frågan - Har framställningen av genus förändrats, och i så fall hur? kan jag säga; Ja, jag tycker mig se att genusframställningen har förändrats, utifrån dessa analyser kan jag uppfatta att karaktärerna i böckerna framstår mer genusneutrala och gränsöverskridande idag än vad de var för 50 år sedan, framförallt i Stina Wiréns böcker. Förändringen är mer tydlig i text än vad den är på bild. Den största förändringen verkar ha uppstått någon gång under mitten av 1960-talet.

5.2. Allmän diskussion

Jag gick in i detta arbete med föreställningen att det inte skett någon större förändring av genusframställningen i barnböcker under de senaste 50 åren, mest på grund av att många av 60-talets böcker fortfarande är bland de mest populära, åtminstone på min arbetsplats. Pippi, Alfons, Mumin, Lilla Anna och spöket Laban är bland de mest vällästa böckerna i vår läshörna. Och jag hade på sätt och vis rätt, en förändring har visserligen skett, men den största förändringen skedde i mitten på 60-talet. För ungefär ett år sedan fick jag tipset av en lärare på högskolan i Gävle att använda mig av 60-talet som jämförelsepunkt mot nu och även om jag gick med på detta så tänkte jag att det egentligen inte spelade något större roll om jag tog 50 eller 60 tal. Idag förstår jag varför jag fick tipset och jag är tacksam över detta, hade jag valt 50-talet istället hade jag visserligen sett en förändring, men jag skulle inte ha upptäckt när förändringen verkligen ägde rum. Kåreland (1980) menar att något skedde redan efter andra världskriget, men jag är lite fundersam på om det inte är kalla kriget eller kanske något annat som ligger bakom förändringen. Hade det varit andra världskriget kan man tycka att förändringen skulle ha skett tidigare. Med det sagt kan man ju visserligen ta i beaktning att det inom pedagogiken har tagit cirka 100 år för olika teorier att få fäste, som t.ex. Vygotskijs pedagogiska synsätt, så varför skulle det vara annorlunda inom litteraturen?

När jag hade analyserat alla bilder satt jag och funderade på om jag skulle ta bort den semiotiska analysen då jag inte såg att den tillförde något, men när jag någon dag senare kollade igenom resultatet igen insåg jag att den gav en hel del. Karaktärernas personlighetsdrag i text + bild tillsammans har förändrats en hel del, men ser man enbart till

bilderna och hur de olika könen representeras kan man se att det fortfarande finns gott om utrymme för förändring och utveckling, Flickorna har fortfarande rosa klänningar och rosetter i håret, liksom Gertrud hade på 60-talet, Se bara på beskrivningen av karaktären i Wirséns bok Bang, där karaktären har rosa klänning och en rosett i håret när han/hon lika gärna hade kunnat ha t.ex. en gul tröja och ett par öron. Så kontentan av det hela: genusframställningen i barnböckerna har förändrats och karaktärerna är mer genusneutrala och gränsöverskridande idag än för 50 år sedan, dock är det mer i text än i bild, eller är det bara mina egna fördomar som gör att jag tolkar en brokig i rosa klänning och rosett i håret som en flicka?

5.3. Vidare forskning

Som vidareutveckling av denna studie kan det vara av intresse att jämföra två populära författare från då och nu, t.ex. Sandberg mot Wirsén. Sandberg och Wirsén är i mitt tycke årtiondenas motsvarigheter, Sandberg öppnade dörren för de gränsöverskridande barnböckerna med Anna och Laban, i mitt tycke är Wirsén nutidens Sandberg med sina relativt könslösa karaktärer. Det skulle även vara av intresse att enbart fokusera på 1960-talet eftersom det är tydligt att något hände med barnböckerna under detta årtionde, och i samhället i stort, tänk att få gräva ner sig i 1960-talet och analysera vad som hände då och varför.

Litteraturlista

Allen, Jonathan (2011) *Jag är inte klar!* Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.

Alvarsdotter, Bodil (2002). *Barnbokens kön: Genusaspekter i litteratur och hos aktörer på marknaden*. Högskolan i Borås, Borås: Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap.

Biblioteket.se (2013). *Topp 20 barn 2012*. Åtkommen via <https://biblioteket.stockholm.se/inspiration/boklista/topp-20-barn-2012> 2013-02-09 kl 22.28

Bjärbo, Lisa & Hellsing, Susanna (2012). *Bilderboksretro 60-tal*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Chandler, Daniel (2002). *Semiotics – the basics*. London: Routledge

Davidsson, Ida (2006). *Manligt och kvinnligt för barn: Könroller i 1980- och 2000-talets svenska bilderböcker*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks och informationsvetenskap, 2006:33).

Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber AB

Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne (2003). *Att göra kön*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.

Falk, Ann Mari (1964). *Mats kommer till stan*. Tyskland: Rabén & Sjögren.

Fredelius, Gunilla & Klein Frithiof, Patricia & Ursing, Ingrid (1994). *Kvinnoidentitet*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Fredriksson, Kristina (1999). *Genus och litteratur – en studie av högläsningsslitteratur i grundskolans åk 3*. Norrköping: Linköpings universitet.

Genusfokus (2013). *Genus handlar om...* åtkommen via <http://www.genusfokus.se/om/vad-ar-genus/> 2013-05-04 kl 22.45

Gemzöe, Lena (2002). *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag.

Gothlin, Eva (1999). *Kön eller genus*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus- om det stabila föränderliga former (2:a upplagan)*. Malmö: Liber AB

Hirdman, Yvonne (2007). *Gösta och genusordningen*. Stockholm: Ordfront

Janus Hertz, Grete (1960). *När Lisa och Lena hade röda hund*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Josefson, Helena (2005). *Genus – hur påverkar det dig?* Stockholm: Natur och kultur.

- Koppfeldt, Thomas (2005). *Bearbetning genom bildsamtal*. Emsheimer, Peter, Hansson, Hasse & Koppfeldt, Thomas. *Den svårfångade reflektionen* (s. 169-178). Lund: Studentlitteratur.
- Kåreland, Lena (1980). *Möte med barnlitteraturen*. Stockholm: Liber AB Bokförlag.
- Kåreland, Lena (2001). *Möte med barnboken*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Kåreland, Lena (2006). *Buspojkar och hjälpredor*. Socialpolitik, nr.1 s. 5-7
- Kåreland, Lena, & Lindh- Munther, Agneta (2005) *Modig och stark – eller ligga lågt, Skönlitteratur och genus i skolan och förskola*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lindenbaum, Pija (2011) *Gittan gömmer bort sig*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Nikolajeva, Maria (1992). *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskning*. Stockholm: Printgraf AB.
- Nikolajeva, Maria (1998). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.
- Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, Inger & Lasse (1965). *Lilla spöket Laban*. Stockholm: Gebers
- Sandberg, Inger & Lasse (1965). *Vad lilla Anna sparade på*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- SBI (Svenska Barnboksinstitutet) (2008). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation. Årgång 2007:10 mars – 17 april 2008* Hämtad 19/1 2013 från http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2007.pdf
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010*. Stockholm: Edita.
- SOU (Statens Offentliga Utredningar) (2004:115). *Den könade förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. Delbetänkande av Delegationen för jämställdhet i förskolan*. Stockholm: Elanders Gotab AB.
- Svenska Akademien (2006). *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Upplaga 13. Stockholm : Svenska akademien.
- TNS sifo (2013). *Semiotik - identifierar budskap inom visuell kommunikation*. Åtkommen via <http://www.tns-sifo.se/var-expertis/semiotik> 2013-05-04 kl 21.04
- Toijer-Nilsson, Ying (1985). ”Från Tant Grön till Mamma Grön. Kvinnoperspektiv i bilderböcker” i Hallberg, Kristin & Westin Boel (Red.), *I bilderbokens värld 1880-1980* (s. 99-126). Stockholm: Liber Förlag
- Widerberg, Siv (1966). *Gertrud på daghem*. Hälsingborg: Hälsingborgs Litografiska AB.
- Wirsén, Stina (2011). *Bang!* Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.

Wirsén, Stina (2011). *Vems bebis?* Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.

Wirsén, Stina (2011). *Vem städar inte?* Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag.

Åkerberg, Hans (1986). *Hermeneutik och Pedagogisk Psykologi*, Stockholm: Upplands Grafiska AB.

Ödman, Per-Johan (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Bilagor

1. Bilderna